

І. В. ХЛІВНА, доктор екон. наук, доцент
Державний університет телекомунікацій, Київ

НАУКОВІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА

В статті здійснено узагальнення та критичний огляд нормативно-правового забезпечення функціонування підприємств телекомунікаційної сфери та формування пропозицій з його удосконалення. Визначено можливості розвитку мереж об'єднаних комунікацій в Україні та обґрунтовано переваги від їх впровадження.

Ключові слова: телекомунікаційне підприємство, телекомунікаційні послуги, нормативно-правове забезпечення діяльності телекомунікаційного підприємства; мережі об'єднаних комунікацій.

Постановка проблеми. П'ята інформаційна революція визначається розвитком інформатизації, що впливає на становлення глобального інформаційного суспільства. Це виражається в тотальному кумулятивному розповсюдженні інформаційних технологій за видами діяльності і сферами економіки, що здатні змінювати стиль життя, свідомість суспільства, культуру і визначати подальший розвиток цивілізації. Можливості передачі, накопичення та обробки інформації створюють умови для формування нового типу суспільства, коли ефективне застосування інформаційних технологій перетворює інформацію в провідний економічний ресурс, породжуючи при цьому нову якість діяльності людини. Сьогодні інформація із допоміжного і другорядного фактору загального виробництва переходить у чинник, що є рушієм прогресу в будь-якій соціально-економічній системі, внаслідок чого, проблема ефективного використання інформаційних ресурсів, функціонування підприємств, що надають телекомунікаційні послуги, формування засад для їх розвитку та нормативного забезпечення їх діяльності набуває виняткової актуальності.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблемам функціонування та розвитку телекомунікаційних підприємств присвячені праці К.П. Аветісян, Н.С. Богданової, С. О. Довгого, О. В. Копійки, Н. Ш. Пономаренко, О. О. Проскуріної, О. М. Сазонець, О. В. Фінагіної, Ю. Т. Черепіна, В. Я. Яковенка та ін. Однак, потребує подальшого узагальнення та формування пропозицій щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування телекомунікаційних підприємств, визначення засад їх розвитку в сучасних умовах.

Метою статті є узагальнення та критичний огляд нормативно-правового забезпечення функціонування підприємств телекомунікаційної сфери та формування пропозицій з його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Впродовж останніх п'ятнадцяти років, поряд з загальною нормативно-правовою базою, що регламентує діяльність суб'єктів господарювання (Господарський, Господарсько-процесуальний, Цивільний, Цивільно-процесуальний Податковий кодекси України, Закони України «Про бухгалтерський облік та звітність», «Про податок на додану вартість» та ін.) підготовлено більше сорока нормативних актів, які забезпечують регулювання тих чи інших суспільних відносин, спрямованих на формування правових засад і заходів побудови інформаційного суспільства. Перші кроки були здійснені на першому році незалежності України. Так, було прийнято Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року N 2658-XII (на сьогодні – зі змінами та доповненням), який регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації [3].

У 1998 році було прийнято Закон України «Про Національну програму інформатизації» 74/98-ВР, де зазначено, що Національна програма інформатизації визначає стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Національна програма інформатизації включає: Концепцію Національної програми інформатизації; сукупність державних програм з інформатизації; галузеві програми та проекти інформатизації; регіональні програми та проекти інформатизації; програми та проекти інформатизації

органів місцевого самоврядування [5].

Наступний Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» 75/98-ВР вже регламентує визначення інформатизації. Як показує досвід інших країн, інформатизація сприяє забезпеченню національних інтересів, поліпшенню керованості економікою, розвитку наукоємних виробництв та високих технологій, зростанню продуктивності праці, вдосконаленню соціально-економічних відносин, збагаченню духовного життя та подальшій демократизації суспільства. Національна інформаційна інфраструктура, створена з урахуванням світових тенденцій і досягнень, сприятиме рівноправній інтеграції України у світове співтовариство. Концепція Національної програми інформатизації включає характеристику сучасного стану інформатизації, стратегічні цілі та основні принципи інформатизації, очікувані наслідки її реалізації [4].

Кабінет Міністрів України видав Постанову «Про затвердження Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації» від 31.08.1998 № 1352. Дане Положення визначає порядок формування та виконання Національної програми інформатизації, її окремих завдань (проектів). Виконання Національної програми інформатизації передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на розроблення нормативно-правових, методичних, нормативно-технічних документів з інформатизації та на виконання робіт з розроблення концепцій, технічних завдань, технічних та пілотних проектів із створення систем і засобів інформатизації та робіт, пов'язаних з впровадженням систем, експлуатацією таких засобів тощо. Також Кабінетом Міністрів України видана Постанова від 12.04.2000 № 644 «Про затвердження Порядку формування та виконання регіональної програми і проекту інформатизації», в якій визначено, що Концепцією програми передбачається: аналіз стану інфраструктури інформатизації та пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіону; визначення: головної мети, завдань та пріоритетних напрямів інформатизації регіону; принципів формування і виконання програми; заходів організаційного забезпечення виконання програми; очікуваних результатів у сфері інформатизації та їх впливу на соціально-економічний розвиток регіону [12].

У 2005 році набув чинності Указ Президента України «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій». В цьому документі зазначено, що розвиток в Україні інформаційного суспільства та впровадження новітніх інформаційних технологій в усіх сферах суспільного життя, діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування є одним із пріоритетних напрямів державної політики [18]. Даним Указом передбачено розробку нормативно-правових актів із різних напрямів інформатизації суспільства, забезпечення надання інформаційних послуг, розширення державного впливу на інформаційні відносини, зокрема на присутність державних органів у мережі Інтернет, формування суспільних відносин між державою та громадянами через систему електронного урядування тощо.

У Постанові Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні», зокрема зазначено: «стан розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно зі світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України, оскільки:

- відсутня національна стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні та план дій щодо її реалізації;
- немає координації зусиль державного і приватного секторів для ефективного використання наявних ресурсів;

— ефективність використання фінансових, матеріальних, кадрових ресурсів, спрямованих на виконання Національної програми інформатизації, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у соціально-економічну сферу, зокрема в сільське господарство, є низькою;

— є відставання у впровадженні технологій електронного бізнесу, електронних бірж та аукціонів, електронних депозитаріїв, використанні безготівкових розрахунків за товари і послуги тощо;

— рівень інформатизації окремих галузей економіки, деяких регіонів країни є низьким;

— розвиток нормативно-правової бази інформаційної сфери є недостатнім;

— створення національної інформаційної інфраструктури для надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування юридичним і фізичним особам інформаційних послуг із використанням Інтернету відбувається повільно;

— рівень комп'ютерної грамотності населення є недостатнім, впровадження нових методів навчання із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій — повільним;

— рівень інформаційної представленості України в Інтернет-просторі є низьким, а присутність в Інтернеті україномовних інформаційних ресурсів — недостатньою;

— рівень державної підтримки виробництва засобів інформатизації, програмних засобів і впровадження інформаційно-комунікаційних технологій не забезпечує всіх потреб економіки і суспільного життя;

— спостерігається нерівномірність забезпечення можливості доступу населення до комп'ютерних і телекомунікаційних засобів, поглиблення «інформаційної нерівності» між окремими регіонами, галузями економіки та різними верствами населення та деякі інші» [13].

Наступний нормативний акт, який створений для реалізації основних завдань, щодо вирішення проблем розвитку інформаційного суспільства в Україні та інформаційного розвитку регіону є Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [6]. Даним Законом визначена головна стратегічна ціль розвитку інформаційного суспільства в Україні, яка базується на розвитку національної інформаційної інфраструктури з подальшою інтеграцією у світову інфраструктуру.

Огляд нормативно-правового поля свідчить, що державі наявна низка законодавчих та інших нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання, захист та розвиток інформаційного суспільства.

Зовнішня експертиза, яка здійснювалася, зокрема представниками ОБСЄ, засвідчила, що законодавча та нормативно-правова база функціонування інформаційної сфери України в цілому відповідає європейським нормам [11]. Тобто можна констатувати, що сьогодні в Україні вже створено нормативно-правові засади функціонування телекомунікаційних підприємств. Триває робота різних суб'єктів законодавчої ініціативи, скерована на виконання обов'язків і зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи. Зокрема, на виконання підпункту 12.4 пункту 12 Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» від 5 жовтня 2005 р. № 1466 [15], було розроблено та прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прозорості відносин власності стосовно засобів масової інформації» від 04.07.2013 № 409-VII [9].

Перебувають на розгляді Верховної Ради України законопроекти щодо утворення суспільного мовлення та роздержавлення друкованих ЗМІ.

Для ефективного регулювання розвитку і підтримки інформаційно-технологічної галузі, були прийняті закони «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» і були внесені зміни в Податковий кодекс України, що встановлюють особливий порядок оподаткування для ІТ-сфери.

В основу методології розвитку телекомунікаційних підприємств в Україні пропонується покласти широко вживані поняття «інформаційна інфраструктура» та «інформаційно-телекомунікаційна (інфокомунікаційна) інфраструктура». В сучасних умовах користувачі інфокомунікаційної системи ставлять все більш жорсткі вимоги до надійності зв'язку.

Вже в кінці XX століття сформулося правило п'яти дев'яток, коли рівень коефіцієнта готовності при зв'язку між терміналами користувачів становить 0,99999. Це означає, що допустимий час простою обладнання зв'язку за рік має становити приблизно 5 хвилин. Зрозуміло, що в перспективних системах комутації ставляться серйозні вимоги до надійності — архітектура комутаційного обладнання, її елементна база, програмне забезпечення та система технічної експлуатації повинні постійно вдосконалюватися.

Сьогодні телекомунікаційні підприємства надають можливість компаніям та установам використовувати одночасно декілька незалежних мереж: телефонні (проводові та безпроводові), мережі мобільного зв'язку, локальні обчислювальні мережі тощо. Кожна з цих мереж є необхідною і тому відмова від використання тієї або іншої сучасної технології приводить до втрати конкурентних переваг. Але така різноманітність породжує і низку проблем, тому що кожна мережа є технологічно індивідуальною і потребує окремого підходу до встановлення, обслуговування та експлуатації [19]. Тому з'явилася концептуальна ідея, відома як AtApAD (Anytime Anyplace Any Device): «коли завгодно, де завгодно та на якому завгодно пристрої», яка передбачає використання усіх можливих телекомунікаційних функцій на кожному пристрої-терміналі користувача. Подальшим розвитком принципу «усе на усьому» стала концепція «об'єднаних комунікацій» (*Unified Communications*). «Об'єднані комунікації» — це не окремий продукт, а комплексна програмно-апаратна система, що складається із трьох базових рівнів — апаратного, програмного та логічного. Підґрунтям для реалізації «об'єднаних комунікацій» є сучасна мережа передачі даних, де використовуються відкриті стандарти і яка легко адаптується до нових послуг. Така мережа повинна підтримувати стандартизовані протоколи (H.323, SIP, MGCP...) і технології (IMS, MPLS...) [1].

«Об'єднані комунікації» у своєму нинішньому вигляді роблять в Україні тільки перші кроки, але провідні виробники телекомунікаційного обладнання та програмного забезпечення (Alcatel-Lucent, Microsoft, Avaya, Cisco, IBM, NEC, Oracle, та Siemens Enterprise Networks) вже пропонують свої розробки у цій сфері. Таким чином «об'єднані комунікації» у повній мірі можуть бути реалізовані тільки в мережах наступних поколінь Next Generation Network (NGN) [16].

За визначенням О. М. Сазонець, мережа зв'язку наступного покоління (NGN) — це концепція побудови мереж зв'язку, які забезпечують надання необмеженого набору послуг з гнучкими можливостями щодо їх управління, персоналізації та створення нових послуг за рахунок уніфікації мережевих рішень, що припускає реалізацію універсальної транспортної мережі з розподіленою комутацією, винесення функцій надання послуг в кінцеві мережеві вузли і інтеграцію з традиційними мережами зв'язку [17]. Характеристики послуг NGN:

- наявність мультимедійних сеансів зв'язку в реальному часі, з високими швидкостями в необмеженому обсязі з великою доступністю;
- можливість створення особистих налаштувань послуг для кожного користувача;
- можливість використання додатків, які мають можливість керувати і взаємодіяти з усіма компонентами NGN у процесі надання ІКТ-послуг;
- зручність і простота ІКТ-послуг для користувача, при достатньої складності їх реалізації для Операторів телекомунікаційної мережі;
- можливість користувачів управляти налаштуваннями послуг;
- наявність комбінованих послуг, які об'єднують різні типи сесій в одну послугу, наприклад, Інтернет або мобільний зв'язок.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Удосконалення нормативно-правового забезпечення функціонування телекомунікаційних підприємств в напрямі стимулювання впровадження послуг NGN дозволять активізувати процеси набуття нових знань і навичок інформаційного суспільства населенням країни, а також створює передумови для формування домінуючого типу інноваційної діяльності в локальних та національній економічних системах. Це може бути визначальним фактором інформаційного та збалансованого розвитку як телекомунікаційного підприємства, так і господарського комплексу, до складу якого воно входить.

Прийняття нових нормативно-правових актів, що стимулюватимуть розвиток телекомунікаційних підприємств дозволить побудувати принципово нову інфокомунікаційну систему й надасть можливість потенційним користувачам отримувати наступні послуги: мультимедіа-послуги, які передбачають доставку користувачам аудіоінформації та відеоінформації; телефонний зв'язок; ширококутовий доступ в Інтернет; інтерактивне телебачення; телеметрія, облік використання ресурсів води, тепла, електроенергії; доступ до радіотрансляційних мереж; доступ до віртуальних приватних мереж VPN (для об'єднання користувачів в закриті групи); електронна комерція; послуги системи Unified Messaging (універсальна пошта); створення інтелектуального будинку; послуги центрів обслуговування викликів, що здатні обслуговувати виклики від різних джерел.

Література

1. **Аветісян, К. П., Богданова, Н. С.** Розвиток інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури в Україні. Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова [Текст] / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2012/Economics/15_103526.doc.htm.
2. **Довгий, С. О.** Засади регіональної інформатизації: монографія / С. О. Довгий, О. В. Копійка, Ю. Т. Черепін; [за заг. ред. С. О. Довгого]. – К.: ВПЦ «Тираж», 2004. – С. 304.
3. **Закон України** «Про інформацію» від 02.10.1992 року.
4. **Закон України** «Про концепцію національної програми інформатизації» від 4 лютого 1998 року № 75/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 27–28. – ст. 182.
5. **Закон України** «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 року. N 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1998, N 27–28, ст. 181.
6. **Закон України** «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства України на 2007–2015 роки» // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.
7. **Закон України** «Про електронні документи та електронний документообіг» // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст. 275.
8. **Закон України** «Про захист персональних даних» // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481.
9. **Закон України** від 04. 07. 2013 № 409-VII «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прозорості відносин власності стосовно засобів масової інформації» [Текст] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/409-18>.
10. **Закон України** «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» // Відомості Верховної Ради України. – 201. – № 47. – Ст. 656.
11. **Пономаренко, Н. Ш., Фінагіна, О. В.** Особливості розвитку інформаційного ринку: Монографія / НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2006. – 194 с.
12. **Постанова Кабінету Міністрів України** від 12.04.2000 № 644 «Про затвердження Порядку формування та виконання регіональної програми і проекту інформатизації» [Текст]. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=644-2000-%EF>.
13. **Постанова Верховної Ради України** від 1 грудня 2005 року № 3175-IV «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» – К.: Відомості Верховної Ради України, 2006. – № 15. – Ст. 131.
14. **Постанова Верховної Ради України** Проект Закону України «Про інформаційний суверенітет та інформаційну безпеку України» від 21.09.1999 року.
15. **Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною:** резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1466 (2005) [Текст] – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_611.
16. **Проскуріна, О. О.** Інформаційне суспільство: теорія і реальність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.politik.org.ua/vid/tagcontent
17. **Сазонець, О. М.** Інформаційна складова глобальних економічних процесів / О. М. Сазонець // Дніпропетровський національний ун-т. – Донецьк: Юго-Восток, лтд, 2007. – 360 с.
18. **Указ Президента України** від 20 жовтня 2005 року № 1497/ 2005 «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій» [Текст]: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
19. **Яковенко, В. Я.** Інформаційні ресурси [Текст]: навч. посіб. / В. Я. Яковенко. – Донецьк: ДонНУ, 2005. – С. 202.

Хливна Ирина. Научные основы совершенствования нормативно-правового обеспечения функционирования телекоммуникационного предприятия. В статье проведено обобщение и критический обзор нормативно-правового обеспечения функционирования предприятий телекоммуникационной сферы, сформированы предложения по его усовершенствованию. Определены возможности развития сетей объединенных коммуникаций в Украине, а также обоснованы преимущества их внедрения.

Ключевые слова: телекоммуникационное предприятие, телекоммуникационные услуги, нормативно-правовое обеспечение деятельности телекоммуникационного предприятия; сети объединенных коммуникаций.

Hlivna Irina. Scientific bases improving regulatory support of the functioning of the telecommunications company. *This paper presents a synthesis and critical review of the legal provision of functioning of the enterprises of the telecommunications sector and generated suggestions for its improvement.*

The opportunities for the development of networks of unified communications in Ukraine are determined, and the advantages of their implementation are explained.

Key words: *telecommunications, telecommunications services, legal support for the telecommunications business; Network of unified communications.*